

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Hitoktatásunk.

A legfájóbb érzés abból a tudatból fakad, hogy komoly ügyekezettünknek nem volt meg a remélt eredménye. A ki reávalósággal, hűséggel és lelkesedéssel végzi a vállalt munkát és kénytelen azt mondani magának, hogy az elért siker nincs arányban iparkodásával, a kitűzött cél szolgálatában felhasznált erő mennyiségével és értékével, nemcsak elégedetlenek, hanem boldogtalannak fogja érezni magát. És a munka sikertelenségéből származó ez érzet a legbuzgóbbak lelkesedését is lelohasztja, a legjobb erőket is elernyeszti. Siker biztat, sarkal; kudarc lankaszt, bénít. És törekvéseink eredménytelensége előbb-utóbb arra fog készíteni, hogy cserben hagyjuk a célt, a melynek hiába adtuk oda erőnket, ügyekezettünket. Az értékek nem pazarlásra valók.

Az ifjuság vallásos nevelése ezidőszert azok gondjainak legfőbb tárgya, a kikre vallásos életünk legfontosabb érdekei vannak bízva. Az utolsó félszázad nagy átalakulásai a papi munkásság homlokterébe állították céljait és feladatait. Minthogy pedig a szülői házból kiinduló hatások inkább hátráltatják, mint előmozditják erre irányuló tevékenységünket, az iskolai hitoktatásra terelődtek át a vallásos nevelés feladatai. Azok, a kiknek gyermekeit neveljük, nem igen hevülnek a hitoktatásért, mert ők maguk abból a nemzedékből valók, a melynek vallásos gondozása, ha arról egyáltalában szó lehet, nagyon hiányos volt; áldozatnak tekintik azt az időt és munkát, a melyet gyermekeiktől a vallásos nevelés céljai számára követelünk, kelletlenül hozzák meg, mert úgy vélik, hogy fontosabb, hasznosabb, gyermekeik jövőjének szempontjából értékesebb feladatoktól vonjuk el és hálával kell vennünk, ha gátat nem vetnek törekvéseinknek és megengedik, hogy mi tegyük meg azt, a mi első helyen nekik volna kötelességük, hogy pótoljuk azokat a súlyos mulasztásokat, a melyek őket terhelik.

De vajjon sikert várhatunk-e mindezekről a törekvésektől? Nem lesz-e meddő minden iparkodás, mely oda irányul, hogy az ifjuság lelki világát úgy alakítsuk, hogy benne a környezetből, jelesül a szülői házból kiinduló hatások harmonikusan egyesüljenek azokkal, a melyeket a vallásos

nevelés munkájával elő akarunk idézni, vagy el lehet-e zárni az ifjuság lelkét azok elől a befolyások elől, a melyek a világlátások különbözőségéből eredő, lelkünket áthatító ellentéteket tudatossá teszik benne, a melyek gyakran válóutakra sodorják és arra kényszerítik, hogy vagy egyik vagy másik mesterének tanításait elvesse?

A *mi* hitünk, hogy munkánknak lehet, sőt kell, hogy legyen sikere. Ha a szükséges felszereléssel ellátva, a feladat komolyságának, jelentőségének és *nehézségének* tudatában iparkodunk azt végezni, ha magunk is kellően vértézve, nyújtjuk az ifjuságnak a fegyvert, hogy az egymást ostromló hatások, az egymással szembe kerülő tanítások, a viaskodó világnézetek között ő maga döntse el a harcot, nem kell attól tartanunk, hogy ellentétes befolyások fölébe fognak kerekedni annak, a mit mi célunk a vallásos nevelés munkájával. Velünk van, segítve és támogatva, magának a vallásnak ereje.

De a probléma nehézségével mindig tisztában kell lennünk. Soha sem szabad elfelednünk, hogy megoldása teljes értékű erőket kíván. Mestereit a nevelésnek, mindenek előtt pedig oly egyéneket, a kikben komoly munka folytán az ifjuság lelkében támadó ellentétek már kiegyenlítődtek, a kik maguk győzedelmesen vívták meg azokat a harcokat, a melyek most a gondjaikra bizott ifjuságra hárulnak.

Nem kell hangsúlyoznunk, hogy vallásos *nevelésről* és nem vallásos *ismeretek* nyújtásáról beszélünk. Ha csak erről volna szó, helyzetünk nem volna oly nehéz. A rendelkezésünkre álló idő az anyag nagy terjedelméhez képest még a saját iskoláinkban sem sok ugyan és hitközségeink vezetőségeiben, sőt tanítóink körében is akadnak mindig, a kiknek annak megnyirbálásában telik kedvük, de mégis elegendő arra, hogy a legszükségesebb ismeretekkel lássuk el gyermekeinket. Szakértelem, buzgóság, pedagógiai ügyesség mellett az elemi iskolákban elérhető eredmény nem csekély és ha az ott nyújtott ismereteket a magasabb fokokon *rendszeresen* bővítjük és mélyítjük, ha azon vagyunk, hogy tanítványaink a törvényesen megállapított, egyes iskoláknál rendkívül szűkre mért időn felül szenteljenek még egy-két órát a vallásoktatás fontosabb tárgyainak, az ismeretek fogyatékosága, tudatlanság miatt nem lehet majd okunk panaszkodni. A siker elmaradhatatlan feltétele, hogy a tanítás rendszeresen, tervszerűen és bevált pedagógiai elvek, lélektanilag megalapozott módszer irányítása mellett haladjon. Kapkodás, különködés, szeszély nem iskolába való. Egyéni hajlamoknak érvényesülniök nem szabad. Akár nyelvészet, akár régiségtudomány, akár bölcsészet, akár történet szerelme valakinek, ha vallástanításra vállalkozik, annak egyik tárgyát a többiek rovására dédelgetnie nem szabad. És az oktatás valamennyi fokát felölelő ugyanaz a tanterv kell, hogy irányítsa a vallásoktatást. Nem lehet, hogy minden gyülekezetben más-más utakon járjanak. Erre analógiát az oktatás semmiféle más terén nem találunk. Illetékes férfiakból alakult országos bizottságtól megállapított alapelvek szerint készült tantervvel rendelkezünk, figyelembe kell vennünk. Nem mondjuk, hogy minden betüje

szentírás. Nem mondjuk, hogy kisebb jelentőségű részletekben eltérésnek nincs helye. Hisz a tananyag megállapításánál maga is számol a viszonyok különféleségével. Nem mondjuk, hogy tökéletes mű, a melyen javítani ne lehetne vagy ne kellene, a mely kiegészítést ne követelne, sőt okvetetlenül szükségesnek tartjuk újabb rendelkezésekkel való bővítését már abból az okból, mert egybefoglalt oly iskolákat, a melyek a hitoktatás szempontjából is más-más elbírálás alá esnek és más-más követelményeket támasztanak a vallástanítással szemben, de azt nem lehet elvitatni, hogy az ennek a tantervnek irányítása szerint végzett oktatásnak a vallásos ismeretek szempontjából teljesen megfelelő eredménnyel kell járnia. És még kedvezőbb lesz, ha részletes utasítások, módszertani utmutatások segítségére lesznek a tanítónak, megkönnyítve munkáját és előmozdítva annak sikerét.

Miért keseregnek mégis, hogy a hitoktatás eredménytelen és miért hangzott fel éppen a fővárosból a panasz, tehát onnan, a hol megfelelő, sőt kiváló képzettségű tanerők állanak rendelkezésre, a hol az egyetemes tanterv vezérli az oktatást és a hol egy lángoló buzgalmu férfiú intézi a vallástanítás ügyét? És vajjon miben nyilvánul ez az eredménytelenség? Az ismeretek fogyatékoságában-e, vagy pedig az ifjuság vallásos életének óhajainak meg nem felelő alakulásában?

Előttünk van a Pesti Izr. Hitközség oktatásügyi intézményeinek értesítője. Évek óta figyelemmel kísérjük annak a szervezetnek fejlődését, a mely a hatalmas arányokban gyarapodó gyülekezetben a vallásos nevelést szolgálja. Mennyi szellemi erő és mennyi anyagi áldozat! És mindennek nem volna eredménye? Tavaly 28844 tanuló vallásoktatásáról gondoskodott a hitközség. A folyó iskolaévben számuk ismét gyarapodott. Szörnyű csak elképzelni is, hogy ez a sok ezer lélek nem részesült kellő vallásos táplálékban, hogy az a temérdek munka, a melyet hitéletének gondozására fordítottak, kárba vezett. Milyen jövőnek nézünk elébe, ha ott, a hol a szellemi és anyagi erők oly gazdag bőségben állanak rendelkezésre, a hol annyi komoly ügyekezettel és nemes buzgalommal karolták fel az ifjuság vallásos nevelésének ügyét, eredménytelenségről szólnak? Miben rejlik oka? Hol a baj kútforrása? Miképpen lehetne orvosolni? Vagy talán túlzás van a panaszban? Az elérhetőnél többet várnak és követelnek-e? Avagy azért keseregnek-e az elégedetlenek, mert más célokat és más utakat óhajtanak a vallásos nevelés számára? Ezek a kérdések feleletet követelnek. Különösen a rabbikart érdeklik nagyon közről.

Az Országos Rabbiképző-intézet.

Az Országos Rabbiképző-intézet vezérlő bizottsága február hó 16-án Dr. Mezey Ferenc kir. tan. elnökletével ülést tartott, a melyen Dr. Bánóczy József egyet. tanár, báró Dirsztay Béla, Dr. Fischer Gyula, Dr. Hevesi Simon, Dr. Hoffer Ármin, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. báró Kohner Adolf udv. tan., Dr. Neumann Ede, Dr. várhelyi Rósa Izsó kir. tan.,

országgyűlési képviselő, Dr. Steinherz Jakab, nagypéli Sternthal Salamon, Dr. Venetianer Lajos, csepeli Weisz Manfréd főrendiházi tag, Winterberg Gyula udv. tan. vezérlőbizottsági tagok, továbbá Dr. Blau Lajos igazgató és Balogh Ármin mint a tanári kar képviselői jelentek meg.

Már a résztvevők száma annak az egyre fokozódó érdeklődésnek tanujele, a melyet főiskolánk a felekezet szolgálatában végzett munkájával kivivott magának. Jelentőségének felismerése, a hozzá fűződő hatásoknak méltánylása folyton gyarapodik és mennél tovább halad pályáján, annál jobban növekszik a felekezet ama jeleseinek száma, a kik nemcsak nevük diszével ékesítik azt a testületet, a melyre ügyeinek intézése van bízva, hanem meleg érdeklődésükkel elő is mozdítják azt a sokoldalú, céltudatos és intenzív munkát, melyet annak vezére páriját ritkító lelkesedéssel és avatottsággal szolgálatában végez. Örömmel mutatunk rá erre a jelenségre, mely azt a reményt ébreszti bennünk, hogy azok a fontos kérdések, melyek a vezérlő bizottságot foglalkoztatják, közel jövőben kedvező megoldásra fognak jutni.

A napirendnek csak egy tárgya: a bizottság elnökének jelentése volt. De ennek a jelentésnek keretében nagyjelentőségű ügyek kerültek szóba és az annak kapcsán megindult élénk eszmeváltás az intézet életébe mélyen belevágó kérdések megvitatására adott alkalmat.

Két új tag: *Székely* Ferenc udvari tanácsos és Dr. *Hoffer* Ármin veszprémi főrabbi kinevezetésének közlésével és az utóbbinak köszöntésével kezdődött az elnöki megnyitó, kifejezést adva annak a reménynek, hogy tudásukkal, buzgalomukkal és szeretetükkel elő fogják mozdítani a bizottság törekvéseit. Majd az őszinte fájdalom meleg hangján emlékezett meg a vezérlőbizottság egyik legrégebb és legérdemesebb tagjának, Dr. *Klein* Mór nagybecskereki főrabbinak elhunytáról. Közel négy évtizedig volt tagja a vezérlőbizottságnak és mindenkor lelkes buzgalommal vette ki részét munkásságából. A bizottság a kiváló férfiú emlékét megörökítette jegyzőkönyvében.

A háborúval kapcsolatos ügyek során elnök elismeréssel emlékezett meg arról, hogy az intézet 19 növendéke önként jelentkezett katonai szolgálatra. Az illetékes katonai hatóság kórházakba és irodákba osztotta be őket szolgálattételre és mindenkor dicsérettel adózott működésüknek. A nagy szünidőkben a Közalap és az Országos Iroda gondoskodott ellátásukról; az erre a célra rendelkezésre bocsátott összegből fenmaradt részt a meza javára fogják fordítani. Az Országos Irodának és Közalapnak e nemes áldozatkészségért a bizottság Dr. Hevesi indítványára köszönetet szavazott. Jelentette továbbá, hogy az illetékes miniszter rendelkezéséből az alsó tanfolyam 4. osztályába járó tanulók katonai szempontból az első éves theologusokkal hasonló elbírálás alá jutottak, hogy a háború kitörése óta főhadnagyi rangban katonai szolgálatot teljesítő Hausbrunner Vilmos tanár felmentése ügyében tett felterjesztés még nem nyert elintéztést és hogy a közszükségleti cikkek beszerzésére szükséges előlegek, valamint a hadi drágasági pótlék engedélyezése iránt eredményesen

járt el. Az utóbbit csak egy tanár és a szolga kérte, de a miniszter az elnök megkeresésére az egész tanári karnak adta meg.

Az 1914–1915. tanévi theológiai érettségi vizsgán Dr. Hevesi Simon, a világi tárgyak vizsgáján pedig Dr. Bánóczy József töltötte be az elnöki tiszteket. Mindketten a vizsgák eredményéről nagyon elismerő jelentést tettek az elnökségnek, közreműködésükért pedig elnök a bizottság háláját fejezte ki.

A dicsőült Dr. Bacher Vilmos igazgató elhunytá folytán megüresedett bibliatudományi tanszék a háborúval kapcsolatos körülmények miatt betölthető nem volt. Elnök ismertette ez irányban kifejtett tevékenységét és közölte, hogy a miniszter e tanszék folyamatban levő betöltésétől függetlenül a tanári karnak valamint a tanügyi bizottságnak egybehangzó javaslata alapján tett felterjesztésére a bibliai és talmudi tudományoknak az alsó tanfolyamban való előadásával Dr. Klein Miksa okleveles rabbi óraadói minőségben bizta meg. Ez intézkedés elnöknek, valamint Dr. Neumann Edének jelentése értelmében nagyon helyesnek és üdvösnek bizonyult; Dr. Klein Miksa eddig kifejtett működésével tanujelét adta annak, hogy minden tekintetben ura a reá bízott feladatoknak. Egyes theológiai tárgyak előadását Dr. Fischer Gyula rabbi és Dr. Guttmann Mihály látta el, Hausbrunner Vilmos helyettesítésével Dr. Déri Zsigmond, Dr. Fodor Henrik és Wirth Kálmán volt megbizva. Óratöbbleti díjakban Balogh Ármin, Dr. Bloch Henrik, Dr. Dercsényi Mór és Dr. Guttmann Mihály tanárok részesültek. A bizottság helyeslőleg vette tudomásul az ezekről szóló elnöki jelentéseket is.

A Hay L. Mihály-féle alapítvány 1914. évi kamatait a tanári kar Resofsky Arthur III. éves hallgatónak ítélte oda, a báró Schey Fülöp-féle pályadíjakat Dr. Frénkel Bernát V. éves és Bernáth Miklós IV. éves hallgatók nyerték el, az Ehrlich Mózes-féle pályadíjat Friedmann Hillél, a megyeri Krausz Májer-félét Hirsch Márton kapta. Az intézet templomában a lefolyt évben Burger Izidor III. éves hallgató mondotta a legjobb hit-szónoklatot és ennek jutalmául a Dr. Mezey Ferenc elnöktől erre a célra adományozott 200 K ösztöndíjban részesült. Dr. Gerson József IV. éves hallgatónak a vallás- és közoktatásügyi miniszter külföldi tanulmányútjának tartamára az intézet hallgatóit megillető véderőkedvezményt adta meg.

A könyvtár eladott duplumai után 3592 K folyt be. Ebből 2396 K könyvtári célokra, a fenmaradt összeg a miniszter jóváhagyásával egy régi héber kéziratgyűjtemény beszerzésére fordított.

Dezsényi Gyula, a Salgótarjáni Kőszénbánya r. t. igazgatója, néhai Dr. Simon József örökösei nevében 2500 K-ás alapítványt tett, melynek kamatai évenként Dr. Simon József halálának évfordulóján az intézet valamelyik jeles növendékének jutalmazására fordítandók.

A jelentés utolsó tárgya a *menza* volt. Vagyona az 1914–1915. év végén 51.091 koronát tett, a mely összegből a menzabizottság 40.000 K hadikölcsönt jegyzett. Kiadásaihoz az Országos Magyar Izraelita Közalap 3000, a Pesti Izr. Hitközség 2000 és a Pesti Chevra Kadisa 2000 koroná-

val járult hozzá. Az izrael. egyházi célokra törvényhozásilag megállapított javadalomból az Országos Izrael. Iroda útján 1000 K, a Boschan-féle országos rabbiképző-intézeti alap jövedelmeiből 9000 K folyósított. Az 1914. évi október, november és december havi kiadásokat 3584 K 36 f összegben az Éc Chájim egyesület fedezte. Winterberg Gyula udv. tanácsos, a menzabizottság elnöke az 1914–1915. tanévben 500 K-t, a folyó tanévben újabb 500 K-t, mucsinyi Wohl-Rumi Adolf 200 K-t, Dirsztay Béla báró 200 K-t, Zoltán Béla gyógyszerész 300 K-t, Dr. Barna Károly, a Dunagőzhajózási Társaság főfelügyelője, az intézett egykori növendéke 100 K-t és külön a létesítendő internátus javára 100 K-t adományozott.

A menzáról szóló jelentés átmenetül szolgált annak a nagyfontosságú problémának tárgyalására, a mely mindazokat, a kik a Rabbiképzőhöz közel állanak, első helyen pedig a vezérlőbizottság elnökét évek óta foglalkoztatja, a melynek megoldásától főiskolánk jövője és – minden túlzás nélkül mondhatjuk – gyülekezeteink vallásos életének alakulása függ.

Rabbiképzőnk fényesen töltötte be hivatását. Kitűnő mesterek kiváló papokat, tekintélytől övezett, a külföldön is elsőrangúknak elismert tudósokat neveltek falai között. Párját ritkító avatottsággal végezték a reájuk bízott feladatokat. De hogy az intézet növendékei súlyos anyagi gondoktól menten folytathassák nagyon sok munkával járó, az erő teljes megfeszítését követelő tanulmányaikat, arról évtizedeken át csak a leg-minimálisabb mértékben, hogy vallásos és erkölcsi életük kellő felügyelet és ellenőrzés nélkül ne szükölködjék, erről egyáltalában nem volt gondoskodva. Valami csodálatos varázsereje lehet a papi hivatásnak, hogy mindazonáltal kellő számban akadtak tehetséges, bármely pályára alkalmas ifjak, a kik annak tudatában, hogy mennyi nélkülözés és anyagi küzdelem, hány nem hustalan, hanem kenyértelen nap vár reájuk, egy teljes évtizedet átkaroló kemény munkára vállalkoztak, hogy a rabbihivatal viselésére intézetünktől nyerjenek jogosultságot és bámulatos nevelő hatása lehet annak a szellemnek, mely főiskolánkban uralkodik, hogy a főváros kísértései, a melyeknek nyomában annyi jeles ifjunak elléhásodása, züllése, gyakran helyreállíthatlan erkölcsi letörése jár, a Rabbiképző növendékeiben kárt nem tettek és a gyengébbeket el nem pusztították. Tény, nagyon szomorú tény azonbau, hogy az átszenvedett nyomor emléke valóságos átokként kísért számos rabbit teljes életén át, hogy súlyos betegségek csiráit hintette el az elgyötört testekben, hogy nem egy hullott el ideje előtt és nagyon tragikus körülmények között azoknak a nélkülözéseknek áldozataként, a melyek a tudomány magastekintélyü. világszerte hódolattal említett alma materét a szenvedések iskolájává tették.

Félő volt, hogy a Rabbiképző – ha ezen a súlyos bajon minél előbb nem segítenek – el fog néptelenedni, hogy évről évre csökkenni fog azok száma, a kik már kora ifjuságban anyagi küzdelmekre vállalkoznak és hogy a tanulók minősége is silányulni fog.

Az utolsó évek lényeges javulást hoztak. Azok, a kikre az intézet gondozása van bízva, átértékelték, hogy növendékeinek nemcsak égi manná,

hanem kenyeret is kell adni. És nem száraz és szük, hanem tisztas kenyeret. Nem népkonyhákban koldusok mellett, hanem oly módon, oly környezetben és oly külső formák között, hogy azoknak önérzetét és emberi méltóságát el ne tapossa, a kiket a Rabbiképző gyülekezeteink lelkivezéreiből van hivatva nevelni. Bacher Vilmos nagy emlékéhez, Hatvany József báró nevéhez és a vezérlő bizottság jelenlegi elnökének fáradhatatlan tevékenységéhez fűződik annak az intézménynek létesülése, a melyről az elnöki jelentés beszámolt. Megalapították a menzát, pártfogókat és főiskolánk épületében otthont szereztek számára és most már legalább egyszer naponta terített asztal várja a Rabbiképző növendékeit, a melynek gondozását néhány az intézet iránt melegen érdeklődő, nemeslelkű hölgy vállalta. Meghatottsággal és az alapítók és fentartók iránt való mély hála érzetével léptük át mindig annak a szerény, de nyájas és a szeretet napsugarától átragyogott hajléknak küszöbét, a mely egykor a talmudtudomány nagy mestereinek lakásul szolgált és most a humanizmus oltárává lett. A kik megalkották, büszkén tekinthetnek reá és szinte megdöbbenő, hogy mily kevesen vannak az országban, a kik egy oly intézmény gyámlitását kötelességüknek ismernék, a melyből a magyar zsidóság jövője lelkivezéire máris nagy áldások fakadtak.

A menzával azonban a kérdés megoldva nincs. Javitotta az állapotokat, de nem orvosolta a nagy bajokat. Magasjelentőségű vivmány, biztató kezdet, de mégis csak alap, a melyen tovább kell építeni. Erre mutatott rá Dr. Mezey Ferenc a menzáról szóló jelentésével kapcsolatban, a Rabbiképző-intézet *internátusának* létesítésére hívta fel a vezérlő bizottság figyelmét. Szólt azokról a fontos vallási, erkölcsi és pedagógiai érdekekről, a melyek az intézmény megalkotását sürgetik, tájékoztatott arról a költségről, a melybe hozzávetőleges számítás szerint fentartása kerülhet, rámutatott arra, hogy mely alap járulhatna hozzá azok fedezéséhez és jelezte, hogy a Tanítóképzőnek más okokból is kívánatos kitelepítésével elhelyezésének kérdése is megoldást nyerne.

Elnök előterjesztése után e sorok írója szólalt fel. Az Izrael. Tanítóképző-intézet internátusában előző napon tett látogatásának benyomása alatt kérte ki a vezérlő bizottság jóakarátát a Rabbiképző hasonló intézményének mielőbb való megalkotása számára. Ismertette az egyszerűségben is nagyszerű otthont, a melyet a vezérlő bizottság elnöke a Tanítóképző eszményi gondolkodásu, nagyérdemű igazgatójával egyetemben létesített a tanítójelöltek számára. Mélyen bevésődött lelkébe a kép, mely szerény, de nyájas, derűs falai között feltárult előtte. Elégedettség, lelki béke, a jövő hivatáshoz való szeretet és a jótévedők iránt való hála mosolygott minden lakójának szeméből. Tanuja volt annak, hogy a növendékek milyen áhitattal végezték tisztaságtól ragyogó asztalok mellett, tágas, szerény diszszel ékesített étteremben elköltött ebéd után imájukat, közölte, hogy az internátus házirendje, a melynek szigorú betartása minden növendékre kötelező, miképpen gondoskodik a fegyelemről, a rendről,

a kötelesség pontos teljesítéséről, szólt azokról a nagyjelentőségű nevelő hatásokról, a melyek az internátusból annak minden lakójára származnak, hogy a felekezet bizton számíthat arra, hogy azok az ifjak, a kik anyagi gondoktól menten, vallásos milieuban, szeretettől melegen készülnek hivatásukra, hűséggel és lelkesedéssel fogják majd teljesíteni kötelességeiket a nemzet és a hitfelekezet iránt. A papi hivatásra való készülés még sokkal több munkát követel, a rabbijelölteknek az erőknek még nagyobb megfeszítésével kell dolgozniok, fokozott mértékben kell tehát gondoskodnunk arról, hogy óva legyenek mindentől, a mi elvonja őket kötelességeiktől, nem szabad kenyérkeresetre szorítani őket és ha fontos felekezeti érdek azt kívánja, hogy iskoláinkat oly tanítókkal lássuk el, a kiket a legnagyobb gondossággal neveltünk hivatásuk számára, el lehet-e zárkozni annak az elismerése előtt, hogy legmagasabb felekezeti érdekeink azt parancsolják, hogy jövőnk lelkiezeink ne csak kiváló tudományos és mintaszerű szakképzettségben, hanem az egész lelki életet felölelő és a test épségét és egészséges fejlődését biztosító gondozásban részesüljenek, legsürgősebb feladat tehát a Rabbiképző internátusának létesítése, hogy növendékeink anyagi gondoktól menten, a főváros kísértéseitől óva, vallásos és erkölcsi életüket a legéberebb figyelemmel kísérő gondos felügyelet alatt készüljenek jövőnk hivatásukra. A vezérlő bizottság meleg jóakarátába ajánlja tehát az internátus eszméjét és annak lelkes felkarolására kéri fel.

Dr. Neumann Ede szavait *Weisz Manfréd* felszólalása követte. Elismerve a feladat kimagasló jelentőségét és megoldásának nagy sürgősségét, kifejti, hogy az eszme megvalósítását ezidőszert a vezérlő bizottság legfontosabb feladatának tekinti és nem kételkedik abban, hogy arra meg is lesz a szükséges jóakarát és buzgóság, kéri egyszersmind az adatokat, a melyekből az intézmény létesítésére és fentartására szükséges segédeszközök nagyságát meg lehetne állapítani. Elnök megadván a kívánt felvilágosítást és közölvén, hogy az internátust addig, míg a Tanítóképző kitelepítése meg nem történt, más épületben lehetne elhelyezni és megjelölvén az összeget, melyre annak fentartására a menza és a rendelkezésre álló alapok jövedelmének felhasználása mellett körülbelül szükség volna, Weisz Manfréd annak társadalmi uton való előteremtését ajánlja a bizottságnak, mely Winterberg Gyula és Dr. Hevesi Simon hozzászólása után elnököt az ügy előkészítésére és napirendre tűzésére kéri fel. Az emlékezetes ülést Dr. Mezey Ferenc a tanúsított meleg érdeklődésért és a menza pártfogóinak áldozatkészségéért kifejezett köszönettel rekesztette be, a bizottság pedig elnökének szóló telkes éljenzéssel nyilvánította háláját és elismerését ama nagyhatású, áldásos munkásság iránt, melyet Dr. Mezey a bizottság élén kifejt. Rabbiképző-intézetünk története egy kimagasló mozzanattal gazdagodott. Fejlődésének utján ismét egy nagy lépéssel előbbre jutott. Az internátus eszméjét a megvalósulás felé látjuk közeledni és nem kételkedünk abban, hogy a kormány, melynek érdeklődését és jóakarátát az intézet iránt kivívni és állandóan

ébredtartani sikerült, ebben a nagy kérdésben is támogatni fogja Rabbiképzőnk gondozóinak törekvéseit.

A vezérő bizottság ülését az intézet két végzett növendékének, Dr. *Frenkel* Bernátnak és Dr. *Schmelzer* Izsáknak felavatása követte, mely a templomban a Rabbiképző rendtartásában megállapított formák között ünnepélyes, megkapó módon ment végbe. Mindkét jelölt, miként ezt Dr. *Blau* Lajos igazgató remekbe készült héber avató beszédében ki is emelte, már zsenye korban kezdett azokkal a tanulmányokkal foglalkozni, a melyeket azután főiskolánknál sikeresen folytattak. Tul voltak a huszadik éven, midőn beléptek az intézetbe, mely szeretettel fogadta őket tanítványainak sorába. Az ünnepi aktuson jelen voltak a kultuszminiszterium képviselői is. Feltétlen elismerés illeti meg a vezérő bizottság elnökének oda irányuló törekvéseit, hogy azok, a kik a kormányhatóságnál felekezeti ügyeinket intézik, saját szemükkel pillantsanak be főiskolánkba és ismerkedjenek meg azzal a szellemmel, mely falai között lakozik. Csak legyenek tárva nyitva mindenkor a Rabbiképző kapui; a ki a magyar zsidóság, jelesül pedig annak szellemi és különösen vallásos élete iránt érdeklődik, akár a felekezethez tartozik, akár azon kívül áll, nézze meg közlről a munkát, melyet benne végeznek, legyen közvetlen és komolyan figyelő tanuja dologtevésének. Hivatásához és méltóságához illő nesztelenséggel tanít és nevel, de nem kíván elzárkózni a nyilvánosság elöl, kontaktusban akar lenni az étellel, hatásait befogadva hatni reá. A vezérő bizottság nevében Dr. *Kecskeméti* Lipót, a képesítő vizsga elnöke mondotta az avató beszédet. Az igazságosságnak a zsidóság megújulásában való győzelméről szólt ihletett lélekkel, filozófiai mélységgel, nagy erővel és hévvel. Zsidó papnak ritkán kínálkozik alkalom, hogy előkelő helyen kifejtse azokat az eszméket, melyeket kutatás és az élet szemlélete érlelt lelkében. Ily alkalom Rabbiképzőnk papavatása. Dr. *Kecskeméti* élt vele és ezért köszönet jár neki. Beszéde egy gazdag elmének és a zsidóságon, annak vallásán és ideáljain rajongó szeretettel csüngő szívnek művészi formában való megnyilatkozása volt, telve súlyos gondolatokkal, magas, gyakran merész eszmékkal és villámló itéletekkel, a melyek azok lelkét is megkapják, a kiket ellenmondásra készítenek. Nem követelhetik, hogy lemondva a bírálathoz, mindenki elfogadja mindmegannyiukat, de igényt tarthatnak arra, hogy elmélyedjünk bennök. Az avatandók nevében Dr. *Frenkel* Bernát szólt, a hála kifejezésével és imával zárva szép készültségre valló beszédét, a melyet Dr. *Blau* Lajos igazgató avató szózata, a tanítványaitól bucsuzó és tanításait mély tartalmu, vallásunk és etikánk legmagasabb igazságaihoz fűződő intelmekkel és buzdításokkal megkoszoruzó mesternek beszéde követte. A Himnusz eléneklésével zárult szent aktuson elhangzott beszédek megjelentek, mellőzzük tehát közlésüket.

Az 1914–1915. tanévről szóló értesítő, az intézet fennállása óta a harmincnyolcadik, a háboru okozta késedelemmel jelent meg. Disze Dr. *Venetianer* Lajos theológiai tanár magas értékű műve: *Asaf Judaeus*, a legrégebb héber nyelvű orvostudományi író. I. rész. A kitűnő kutatónak

nagy tudományos apparátussal készült munkája az általános művelődés-történet egyik nagyon fontos fejezetét rendkívül becses adatokkal gazdagítja. Hogy a zsidóknak az orvostudomány fejlesztésében és terjesztésében kiváló részük volt, általánosságban eddig is ismeretes volt, de teljes képet nem alkothattunk magunknak arról, hogy a zsidó orvosok az ó- és középkorban az orvosi tudományt nemcsak terjesztették és alkalmazták, hanem előbbre is vitték és új ösvényekre terelték. Venetianer műve Asaf jelentőségét méltatja és megmutatja a helyet, mely az orvostudomány történetében a legrégebb héber nyelvű orvostudományi író megilleti, a ki forrásait nem szolgai hűséggel, hanem önálló vizsgálódások és teljesen függetlenül kutató érzéssel használta és sok tekintetben eltért az orvostudomány görög megalapozóitól. Az 1914–1915. évi Értesítő a mű első részét (I. Bevezetés, II. Az Asaf-könyv, III. Asaf Judaeus, IV. Asaf forrásai) tartalmazza. A folytatás Asaf anatómiáját, physiologiáját, pathologiáját és therapiáját fogja ismertetni és a betegségek és gyógyszerek jegyzékét közölni.

A részleteredményeiben is kiváló művet az 1914–1915. tanévről szóló jelentés követi. Közli az év legfontosabb eseményeit, a felső tanfolyamban tartott előadások jegyzékét, az alsó tanfolyam theológiai és gymnasiumi oktatásának átnézetét, a vezérlő bizottság és a tanári kar tagjainak névsorát, a hallgatók (30) és tanulók (47) névjegyzékét, az alsó tanfolyam tanulóinak előmenetelét, az Éc Chájim segélyező-egylet kiemelését, a menzára vonatkozó adatokat, a vásárolt és ajándékozott könyvek, valamint a cserepéldányok lajstromát. Az intézet könyvtára 185,000 korona értéket képvisel és 33,535 kötetben 21,042 munkát és 34 térképet tartalmaz.

Érdekes levelek a magyar zsidó kongresszus utáni időkből.

Körülbelül két évtized óta őrzök kínos diszkrécióval íróasztalom fiókjában oly szerfölött érdekes eredeti leveleket, a melyeknek tartalma fontos anyagot szolgáltat majdan a magyar zsidóság újkori története elfogulatlan megírójának.

A benne szereplők között az utolsó, ki azokat 18 év előtt bizalmasan átnyújtotta nekem, a közelmúltban szintén az igazak birodalmába költözött és így én a boldogulttal való megállapodás szerint immár teljesen szabad kezet nyertem e leveleknek a nyilvánosság elé való hozatalára.

Nagyon boldog lennék, ha sikerülne ezeknek ismertetésénél ugy eltalálnom a hangot, hogy az minden tekintetben a szükséges objektivitás korlátai között mozogjon és így némi hatással volna majd a lövész-árkokból haza kerülő magyar zsidó nemzedékre – felekezeti pártárnyalat különbsége nélkül, – hogy hazánk zsidó felekezetének tulajdonképeni

surlódási indokait a maga eredeti formájában megismerje és azáltal esetleg arra a szerencsés meggyőződésre jusson, hogy ha már akkor is létezett egy oly általános tekintélynek örvendő, jámbor és nagytudásu zsidó korifeus, ki a hazájában dúló áldatlan felekezeti pártviszályoknak a felidézését helytelenítve, semleges területre, a messze szentföldre menekült és nem engedte, hogy az itthon harcolók nagy befolyását vak eszközül használják fel, akkor negyven év lezajlása után talán mégis csak lehetne már mód rá, hogy e véres világháború befejezése után, a mikor minden téren a reorganizálás nagy munkájához fog majd az emberiség, ráeszméljünk arra, hogy végre mégis csak aktuális volna már egy oly közös palládiumot emelni, a mely felett – a kölcsönös vallási meggyőződés teljes megőrzése mellett – meleg békejobbot szoríthatnánk.

Az 1868. év végén báró Eötvös József, e fenkölt szellemű és gondolkodású államférfi által összehívott egyetemes gyűlés a vizsály kuforrása lett a magyar zsidóságban. A gyűlésen a különböző világnézletek fegyvereiket óhajtották összemérni. És a kölcsönösen kifejtett érvek és meggyőzések, — ha mentesítve maradnak az erőszakosan bevonszolt előítéletek s bizalmatlanságok salakjaitól — a végeredményben csak hasznosat és üdvöset gyümölcsözhetnek volna jobb sorsot érdemlő felekezetünk magas érdekeinek.

Ámde egy „előkelő zsidó idegen“, kit a magyar Izrael rossz szelleme sodort e gyülekezetbe, ügyes raffinériával a féltékenykedés, sőt később már a leghatározottabb gyűlöletnek a magvát is el tudta hinteni a jámbor vitatkozók között, olyannyira, hogy egy érzékeny pont tárgyalásánál a helyett, hogy annak keresztülvitelét meghiúsította volna, demonstratív kivonulásra készítette a konzervatív párt nevesebb papjait, a mely végzetes exodusnak végre az *orthodox* név alatt történt különválás és szervezkedés lett a sajnálatos következménye.

Számos neves konzervatív hitközség és tudós, jámbor rabbi igen sokáig idegenkedett csatlakozásával ezen merénylethez segédkezet nyújtani és hogy egy szebb és jobb jövő reményében az összekötő hidat föl ne égessék, sebtében egy ad hoc természetű szervezkedést létesítettek és hitközségeiket „*status quo ante*“ elnevezés alatt, békeszeretetüktől vezéreltetve, a harcoló felektől távoltartva, semlegesítették.

Ámde az „előkelő idegen“, ki a felekezeti konjunkturát mindig ravasz módon ki tudta használni, hirtelen teljhatalmu vezéralakká nőtte ki magát és a legképtelenebb eszközökhöz folyamodva, terrorizálni kezdte a renitenskedőket és mesterkélten szitott belviszályokkal egyenesen megmételtyezte a neutrális hitközségeket, úgy hogy azoknak egyházi és világi vezetői, különösen akkor, a mikor a nagytekintélyű Schüick Mózes huszti rabbi — bizonyára ismét csak a diktátorra vedlett *előkelő idegennek* pressziója alatt — egyik responzumában kiadta az ukázt, »hogy a status quo ante« hitközségek, ezek a báránybőrbe bujtatott farkasok, még sokkal veszedelmesebbek a nyíltan színt valló neologoknál is, e kényszerítő

okok hatása alatt, noha kelletlenül, de azért mégis beadták derekukat és az egyedül üdvözítő orthodoxizmus kebelébe léptek.

Csakis a bátrabbak és harcedzettebbek maradtak még ezek után is hajthatatlanok és inkább eltűrték azt a nonsenst is, hogy államot az államban alkotva, a »status quo ante« hitközségek mellett egy és ugyanazon helységben, »orthodox« név alatt egy rivális is kellemetlenkedjék.

Azonban ezek legalább az ujkori *zsidó inkuizitortól* teljesen függetlenítve magukat, egyszer- és mindenkorra felszabadultak azoktól az ugynevezett *szelid nyomásoktól*, a melyeknek kifejtései most már egymásután kerülnek napirendre.

Ellenben sokkal súlyosabb volt azoknak a rabbiknak a helyzete, kik toleráns gondolkozásuk megőrzése mellett ennek az elbizakodott imperátornak kerültek a járma alá.

1876-ban ugyanis komolyan felszínre került a rabbiképző-intézet életbeléptetésének a kérdése, a mely eszjét már a kongresszus előtt, meggyőződésszerűen propagáltak konzervatív érzelmi papok és többek között dr. Hildesheimer néhai berlini rabbi, akkoriban Kismartonnak tudós rabbija. És a mikor az ige testet ígért öltetni, természetesen újból lángba borult az ország zsidósága, mert a *főppromanikus* ismét tüzes csóvákat dobott a legbékésebb hitközségek csendes berkeibe is, hogy most már erőszakosan kikényszerítse a szelid lelkű papok szinvallását.

Százötven rabbi csakhamar alá is írta azt az ivet, a melyen már eleve anathémát mondanak ki az új intézmény ellen.

Kilencven pap azonban még tétovázott, mert értésükre jutott, hogy az ország három elismert korifeusa: *Perls Mayer* nagykárolyi, *Landesberg Izsák Áron* nagyváradi és *Ungár Joel* paksi rabbik, a legenergikusabb formában visszautasították ezt az újabb merényletet.

Ez az önérzetes fellépés érthető konsternációt idézett elő a felekezeti béke megbontóinak táborában.

Nyomban ki is főztek ott egy olyan tervet, a melynek eredményes volta fölött még a kételkedés is bünszámba ment. *Deutsch Dávid* néhai balassagyarmati rabbi szemeltetett ki arra, hogy hasson *Flaut Fülöp* Surány nagynevű rabbijára, hogy ez egykori bizalmasát, a Jeruzsálembé kivándorolt nagytekintélyű és Magyarország zsidó hitközségeiben még mindig óriási befolyásnak örvendő *Zwébnér Ábrahámot*, a volt kaboldi rabbit, plauzibilis érvek fegyverbe szólitása mellett bírja rá, hogy energikus fellépésével nyújtson mihamarabb hathatós segílyt a veszélyben forgó szent ügynek.

Tudniillik sujtsa onnan a szentföldről – mert ők ezt itthon még sem merték megkockáztatni – e három renegátot makacsságáért azzal a nem mindennapos büntetéssel, hogy őket, mint méltatlanokat foszssa meg rabbitiszságüktől, vagyis nyilt perhorreszkálása által tegye lehetetlenné saját hitközségeikben is.

Csakhogy nem jól sült el a fegyver. Mert ezek a lelkiismeret legelemibb követelményeivel sehogysem összeegyeztethető dum-dum löve-

gek, melyek úgyszólván begyógyíthatatlan sebeket lettek volna hivatva az ellenséges három korifeus tekintélyén ejteni, még mielőtt akcióba léptek, máris explodálva, hasznavehetetlenné váltak.

Az aposztrofált Zwébnér Ábrahám kereken visszautasította ezt a hozzá nem méltó hóhérmunkát. Sőt becsületes nyíltszívűséggel mihezartás végett levélben azonnal figyelmeztette a három kiszemelt áldozatnak egyikét, *Perls Mayer* néhai nagykárolyi rabbit az ellenük folyamatba tett aknamunkára, a mely levelében egyszermind azt a fontos és alá nem becsülendő elvi kijelentést is teszi, »*hogya őt főleg ép ezek a nagy ellenségeskedések üzték el hazájából, merő izléstelenségnek minősíti tehát azt, ha még itt a kiszemelt semleges területen sem óhajtják őt békében hagyni.*«

Landesberg Lipót, a közelmúltban elhunyt tudós szeghalmi főrabbi, a remek héber stílista akkoriban egy éleshangu röpiratban védelmére kelt ezen három nagy üldözöttnek, kiknek egyikében édes atyját tisztelte, mely buzgóságát egy rendkívül meleg levélben köszöni meg a szerény nagyváradi tudós és analogiát keres az egykoron szintén toleranciája folytán megtámadott Maimonides esetében, kit ugyancsak fia védett meg a méltatlan üldözések ellen.

Ennek az érdekes levélnek a tartalmából kitűnik még az is, hogy e galambszívű tudós tisztában volt azzal, hogy a lépre ment meggondolatlan rabbi-kartársak csak kissé elhamarkodva vak eszközeivé szegődtek a ravasz és tekintet nélküli *Reich Ignác*nak, ki ennek a több évtizedes áldatlan felekezeti manővernek, melyet – sajna – ugylátszik még most sem lehet lefujni, kétségtelenül egymaga volt a bűnös spiritus rectora! – Ezen érdekes leveleket, a melyek az ismertetett epizódokat részletesen tárgyalják, fontos dokumentumok gyanánt megőrzés végett átadtam a magyar zsidó múzeumnak.

Szives betekintés végett immár készségesen rendelkezésre állanak majd ezentul bárkinek.

Vajha ezeknek a megismerése a világháboru után ránk virradó új korszakban hozzájárulna némikép a kölcsönös hittestvéri félreértések és bizalmatlanságok mihamarábbi gyökeres eloszlatásához és a különböző pártok vallási meggyőződésének tiszteletben való tartása mellett, valahogyan megszerezniök számtalan sebből vérző felekezetünk számára a gyógyulás egyetlen balzsamát, az *egységes zsidó autonómiát!*

Gyöngyös.

Feigl L. H.

Házassági jogunkról.

A magyar házassági jogról szóló 1894 évi XXXI. törvénycikk, valamint a születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására hivatott állami anyakönyvekről szóló 1894 évi XXXIII. törvénycikk rendelkezései hazánkban csak az arra illetékes polgári tisztviselő előtt kötött

és csak a polgári törvényszék által birói ítélettel felbontott házasságot tekintik jogérvényesen megkötött, illetőleg felbontott házasságnak. Az *egyházi házasságkötés és házasságfelbontás* ezen törvények által minden hitfelekezetnek, sőt még inkább az egyes hitfelekezetek tagjainak magánügye lett.

A *hitfelekezetek magánügye* lett oly értelemben, hogy minden hitfelekezet a saját egyházi törvényei szerint értelmezheti és gyakorolhatja továbbra is az egyházi házassági jogot, az államhatalom semmi befolyást nem gyakorol annak se lényegére, se formáságaira – azon egyetlen megszorítással, hogy *egyházi házasságkötést* csak a polgári házasság megkötésének igazolása után szabad végezni. Azon lelkész, vagy vallási szertartás teljesítésére jogosított más személy, ki egyházi összeadásnál eljár, mielőtt a felek igazolták volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték, vétséget követ el és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetés alá esik; ismétlés esetében a cselekmény két hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.¹⁾ Az országos törvénytől távol esik azon törekvés, hogy az egyes felekezetek saját egyházi házasságjogát, mint tisztán vallási intézményt, kiküszöbölje és ezért világosan ki is mondja, hogy intézkedései a házasságkötésre vonatkozó vallási kötelességeket érintetlen hagyják.²⁾ Sőt a polgári házasságkötésnél eljáró tisztviselő a házasság megkötése után a házassulót figyelmeltetni tartozik, hogy a házasságnak előtte történt megkötésével vallási kötelességeiknek még eleget nem tettek s kerülnie kell minden oly cselekményt, mely arra a feltevésre vezethetne, hogy az állami anyakönyvbe történt bejegyzés a feleket vallási köteleik alól feloldja.³⁾

A *házasságfelbontásnál* még nyomatékosabban jut kifejezésre ezen aktus egyházi formáságainak állami szempontból tekintett teljesen magánjellege, a mennyiben a házassági eljárás negyedik pontja kimondja, hogy a házasságfelbontásnál a királyi bíróságok az előttük indított, vagy hozzájuk áttett házassági ügyekben a felek vallására való tekintet nélkül a fennálló országos törvényeket és a törvényes gyakorlatot alkalmazzák. A bíróságok a feleket vallási cselekmények teljesítésére nem utasíthatják, sem az ily jellegű cselekmények megtörténtének igazolását, mint valamely birói eljárásnak; előfeltételétőlük nem követelhetik. Míg egyházi házasságkötést csak a polgári házasság megkötésének kellő igazolása után szabad végezni: egyházi házasságfelbontás bármikor végezhető, tehát már akkor is, midőn a polgári törvényszék még fel sem bontotta a való felek házasságát.⁴⁾

Az egyházi házasságkötés és felbontás *a hitfelekezet tagjainak magán ügye* oly értelemben, hogy államhatalom által senki sem kötelezhető azok szabványainak betartására. Vallási szempontból ugyan minden-

1) 1894: XXXI. t.-c. 123. §.

2) 1894: XXXI. t.-c. 149. §.

3) 20.000/906. sz. igazságügymin. rend. 71. § és 80.000/906. belügymin. rend. 15. §.

4) *Groszmann*: Lelkészek a magy. törvényben. Magyar Izrael VI. évf. 80 l. és Vallás-és istentisztelet a magy. törvényben. U. o. 99 l.

kire kötelező erővel bir az egyházi házassági jognak összes érvényben levő szabálya; a gyakorlati életben azonban bármely egyház tagja, ha magára nézve elegendőnek tartja házasságának megkötésénél vagy felbontásánál csupán csak az állami törvények rendelkezéseinek betartását és mellőzni akarja egyházának idevágó rendelkezéseit: ezért semmiféle fenytékben nem részesíthető, miután lelkiismereti kényszernek helye nincsen.

Azon körülmény folytán, hogy némely hivek élnek az országos törvény által nyújtott jogukkal és csupán csak polgári házasságot kötnek, később pedig akár özvegységre jutva, akár házasságfelbontás által ezen polgári házasságuk megszűnván, újabb házasságukat rituális törvényeink szerint is meg akarják kötni, továbbá a zsidó-keresztény vegyes házasságok és a zsidó hitre térhetés folytán: házassági jogunkban többrendbeli bonyodalom áll elő, melyeket adott esetekben a lelkésznek kell feloldania. A tapasztalat szerint *gyakrabban előforduló eseteket csoportosítva* iparkodunk a következőkben ismertetni.

1. A rabbinak gyakran kell a *házasságfelbontás* esetével foglalkoznia. Normális az eset, midőn az elváló férj is, meg feleség is polgári és egyházi törvényeink szerint megkötött házasságukat egyházilag is fel akarják bontani. Rendszerint a polgári házasságfelbontás befejezése után fordulnak a felek a rabbihoz a rituális válás (גט) elintézéséért. Már megszokott és minden esetleges komplikáció elkerülése végett is helyes azon eljárás, ha a házasságfelbontó polgári ítélet jogerőre emelkedése után intézi el a rabbi a rituális válást; de – mint már említettük – nincs törvény, mely a rabbinak megtiltaná, hogy a házasság polgári felbontása előtt is, akár a válóper folyamata alatt, akár még annak megkezdése előtt hajtsa végre a rituális válást. Némely lelkész arra a gyakorlati tapasztalatra jutott, hogy legelőnyösebb, ha a polgári válóper folyamata alatt tartjuk meg a rituális válást.⁵⁾

2. Bonyolultabb az eljárás, midőn férj is és feleség is kívánja ugyan a rituális házasságfelbontást, de a válás szertartásánál nem hajlandók egymással találkozni. Megoldást nyújt a *válólevélnek megbizott által való kézbesítése*. (גט על יד שליח) Tekintettel azonban ezen eljárás hosszadalmas voltára, nem tanácsos, hogy még akkor is alkalmazzuk, midőn a váló felek egy városban tartozkodnak, vagy ha más-más városban tartozkodnak is, de nem jár nagyobb közlekedési nehézséggel, hogy a felek valamely rabbiságnál találkozzanak a rituális válás céljából. A pesti rabbiság pl. a válólevélnek megbizott által való kézbesítését csak azon esetekben alkalmazza, midőn a váló asszony a *kontinensen kívül* tartozkodik.

Természetes, hogy minden rabbiság a maga belátása szerint határozza el, hogy mikor alkalmazza ez eljárást. Mert vannak esetek, midőn egy általánosan követett szokástól, a külső körülmények méltánylása folytán, maga a szokást meghonosító hatóság is kénytelen eltérni. Így pl. helye

⁵⁾ Pollák: Egy praktikus javaslat a házasságfelbontásra vonatkozólag. Magyar Izrael VI. évf. 129 l.

van ez eljárásnak, ha a válólevelet elfogadni akaró asszony bár férjével egy városban tartozkodik, de *betegsége* folytán nem távozhatic lakásából. Egy esetben a pesti rabbiság a férj megkeresésére válólevelet küldött annak egy hazai vidéki városban élő felesége számára, mert az illető város *kolerajárvány* folytán zár alatt állott és se a férj nem mehetett oda, se az asszony el nem távozhatic tartozkodása helyéből. Az asszony saját rabbiságánál vette át az odaküldött válólevelet.

Az elküldendő válólevél általi házasságfelbontás eljárásának főlényege abban áll, hogy a férj a megirt válólevelet átadja a megbizottnak (שליה להולכה), ki azt továbbítás céljából átveszi; a válólevelet a megbizó felhatalmazásokkal (הרשאות) együtt postán azon rabbisághoz küldjük, melynél a nő az első megbizott által kijelölt második megbizottól (ki ugyancsak שליה להולכה) átveszi.)

3. Eddig oly eseteket tárgyaltunk, midőn férj is, feleség is kívánja a házasság rituális felbontását és a rabbiság a férj kérésére megiratja a válólevelet az azt elfogadni hajlandó nő számára. Előfordul azonban oly eset, midőn akár a férj, akár a feleség megtagadja a rituális válást.

A midőn a *férj tagadja meg a válólevél adását*, akkor bizony semmit sem tehetünk a szerencsétlen asszony érdekében. Szóljon bár a polgári házasságfelbontó ítélet még oly kompromittálólág a férj részére; legyen bár minden kétséget kizáró módon beigazolva, hogy a férj nem tudja, vagy nem akarja feleségét eltartani, vagy hogy akár erkölcstelen életmódot folytatott a férj, vagy bármely betegségben szenvedő; legyen bár a házasság nem konsummálva a férj hibájából, mely esetben a házasság a polgári törvény szerint semmiségi perrel érvényében meg is támadható⁶⁾: *beleegyezése nélkül nem lehet a házasságot felbontani*, miután helyette nem adhatunk válólevelet az asszonynak, sem pedig nem áll módunkban (כופין אותו עד שיאמר רוצה אני) a férjet fenytékkal kényszeríteni a válólevél kiadására. Még ha az ilyen férj polgári törvényeink szerint újabb házasságot kötött is (tehát מורד), még ha a zsidó vallás kötelékéből kilépett is⁸⁾ (מומר): semmi eszköz sem áll rendelkezésünkre, mely által a rituális válást végre tudnók hajtani és az asszony vagy el van zárva az újabb férjhezmenetel lehetőségétől (עגונה), vagy pedig tétlenül kell tőrünk, hogy az egyházi értelemben még férjes asszony (אשת איש) polgári házasságra lépjen, tehát vallási fogalmaink szerint tiltott viszonyba lépjen újabb „polgári“ férjével és hogy ezen polgári házasságból születendő gyermekei házasságtörésből származók (ממזרים) legyenek.

4. A midőn az *asszony tagadja meg a válólevél elfogadását*, inkább van módunkban a rituális válást végrehajtani, az asszony ellenzése dacára

⁶⁾ Eben-Haczer 140 és 141 §§.

⁷⁾ 1894: XXXI. t.-c. 54. § c.

⁸⁾ A római katolikus házassági jog, mely általában a konsummált házasság felbonthatatlanságát tanítja, bizonyos esetekben előnyösnek véli, ha a keresztény hitre áttért zsidó férj nem ad válólevelet zsidó feleségének, miért is az áttért férjeket ily értelemben kitanitandónak tartja (Konek—Antal: Egyházjogtan, Bpest 1889 508. l.)

is. Az esetben, ha a válólevél elfogadását megtagadó asszony erkölcsi élete kifogás alá nem esik, csakugy nem erőszakolhatjuk a rituális válást, mint midőn a férj tagadja azt meg és ugyancsak tehetetlenül kell látnunk, hogy a férj második feleségével csak polgári házasságot kössön. Az ezen, habár csak polgárilag megkötött házasságból született gyermekek természetesen nem esnek a *ממזרים* elbírálása alá, ha a második „polgári” feleség házassága ellen egyébként nem forgott fenn rituális akadály.

5. *Ha a válólevél elfogadását megtagadó asszony már újabb polgári házasságban él valakivel*, ugy módunkban áll beleegyezése nélkül is felbontani egyházilag még érvényben levő első házasságát. Tudjuk, hogy az asszony mindaddig, míg első házassága egyházilag nincs felbontva, vallási fogalmaink szerint férjes asszony (*אישה איש*), ki újabb házassága által polgári férjével tiltott viszonyba lépett és ezen második házassága fennállásának minden pillanatában folytatja a házasságtörés bűnét. Ha a rabbiság ezt kellő formában és tapintatos módon közölte az asszonynyal, ez azonban továbbra is megtagadja a válólevél elfogadását, akkor azon alapon, hogy egyházilag még érvényben levő házasságának felbontása által vallás erkölcsi szempontból szolgálatot teszünk az asszonynak, mert megszüntetjük azon első házasságának fennállását, mely ellen polgári házasságával a folytonos házasságtörés bűnét követi el (*זכות הוא לה שיוציאה מתחתיו*) – azon alapon továbbá, hogy az érdekelt fél beleegyezése ellenére is szabad oly cselekményt elkövetnünk, mely neki csak előnyére szolgál (*זכין לאדם שלא בפניו*), a rituális házasság felbontást végrehajtjuk. A rabbiság az asszony számára megbizottat (*שליח לקבלה*) állit, ki ennek részére a válólevelet átveszi a férjtől. Ezen pillanattól kezdve megszünt az első házasság és a férj, mint rituálisan is elvált férfiu, újabb egyházi házasságot köthet.

Egyébként, miután a megbizott már átvette a rituális válólevelet, a férj azt visszaveszi tőle és ugyanazon egyénnek újabb megbizást ad (*שליח להולכה*) oly értelemben, hogy ha az asszony idővel kérné a válólevelet, ezt neki szolgáltassa ki. Erre az eshetőségre a válólevelet a rabbiság érintetlenül (*קרע בית דין* nélkül) megőrzi. Ha az asszony idővel tényleg átveszi a válólevelet, ugy esetleg egy harmadik férfiuval köthet egyházi házasságot. Második férjével, kivel mint *אישה איש* kötött polgári házasságot, természetesen még a válólevél átvétele után sem eskethetjük, mert a házasságtörő felek minden időkre el vannak tiltva az egymással való házasságkötéstől. (*כישם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל*)⁹⁾

⁹⁾ E körbe tartozó kérdésekkel foglalkozó következő nagyfontosságú cikkek jelentek meg közlönyünkben: *Steinherz*: A zsidó házasságjog egy aktuális kérdéséről. IV. évf. 185 l. — *Schnitzer*: A „get” IV. évf. 206 l. — *Singer*: A válás a nő vonakodása esetén V. évf. 6 l. — *Schnitzer*: A get. V. évf. 45 l. — *Gur*: R. Gersom házassági tilalma. V. évf. 73 l. — *Hevesi*: R. Gersom házassági tilalma. V. évf. 93 l. — *Feldmann*: R. Gersom chéremje. V. évf. 95 l. — *Gur*: R. Gersom házassági tilalma. V. évf. 136 l. — Házassági kérdések. V. évf. 166 l. — *Steinherz*: A válólevél kérdése. V. évf. 172 l. — *Vajda*: Rabbénu Gersom tilalma. V. évf. 197 l. — E tárggyal foglalkozik továbbá kimerítően *Schnitzer*: Magyar Zsidó Szemle 1912. évf. héber rész 88 l. és *Feldmann*: u. o. 107 l.

6. A most leirt eljárás követhető azon esetekben is, midőn *a zsidó hitből kitért nő* (מומרת), vagy midőn olyan nő tagadja meg a válólevél elfogadását, kinek erkölcsi élete ugyan nem esik kifogás alá, újabb polgári házasságot sem kötött, de egyébként az ő hibájából bontotta fel a polgári törvényszék a házasságot azon alapon, hogy *férjétől megtagadta a házassági együttélést* (מורדת על בעלה). Ez utóbbi esethen a rabbiság okvetlen hallgassa meg előbb az asszonyt és győződjék meg róla, hogy tényleg jogos ok nélkül tagadta meg a férjével való együttélést. Az asszony meghallgatása nélkül nem állapítható meg, hogy *מומרת*.¹⁰⁾

Alkalmazható az 5-ik pontban leirt eljárás oly esetben is, midőn *az asszony hosszabb idő óta eltűnt* és feltehető, hogy meghalt, vagy okunk van feltételezni, hogy rossz utra tévedt (דאין איטרופות לעריות), avagy ha olyannak ismerjük a körülményeket, hogy *מומרת*-nek mondhatjuk az asszonyt.¹¹⁾

7. Midőn az asszony *אישה איש* léte a polgári házasság által egyházi tételeink szerint házasságtörést követ el (נואפת), midőn megtagadja hitűnket (מומרת) vagy midőn megtagadja a házassági együttélést (מורדת): mind ezen esetekben az asszony bűnös és nehogy a férj nőtlenségre vagy csupán csak polgári házasságtörésre legyen kényszerülve, segítségére vagyunk az által, hogy a házasságot felbontjuk az asszony akarata ellenére is. Van eset azonban, midőn az asszony nem bűnös, csak szerencsétlen, kivel lehetetlen folytatni a házassági együttélést és ezért kell az asszony beleegyezése, esetleg tudta nélkül is felbontani a házasságot. Ilyen az eset, *midőn az asszony megtébolgyodott* (נשתטתה), vagy *gyógyíthatatlan epilepsziás lett* (נכפורה). De tekintettel vagyunk arra, hogy az asszony ezen esetekben önhibáján kívül jut a kényszerválás helyzetébe és épen ezért megnehezítjük a válást a férj számára az által, hogy *három külön országban lakó száz rabbi és törvénytudó beleegyező nyilatkozatának megszerzésére* kényszerítjük őt (דותר ע"י מאה רבנים). Csak a száz rabbi és törvénytudó beleegyezésének megszerzése után iratjuk meg a válólevelet, az asszony számára megbizottat (שליח להולכה) jelölünk ki, kinek kezeiből esetleg átveheti a rabbiságnál részére érintetlenül elhelyezett válólevelet.

(Vége következik.)

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Egyesületi élet.

Az Országos Rabbiegyesület választmánya Dr. Neumann Ede elnökletével f. hó 7-én a Pesti Izr. Hitközség székházában igen látogatott ülést tartott, a melynek napirendjén számos nagyfontosságú tárgy volt. A közel

¹⁰⁾ Eben—Haczer 77. § 2. pont.

¹¹⁾ Feldmann említett cikkei. — *E helyütt is hálás köszönetet mondok főtisztelendő Feldmann M. tudós pesti rabbi urnak, ki szives tanácsaival segítségemre volt jelen dolgozat összeállításánál.*

öt órára terjedő tanácskozások, melyek csak az esti imára szakadtak félbe, a megjelent választmányi tagok élénk érdeklődése mellett folytak le és nagyon értékes eszmeváltásokra és magas színvonalon mozgó vitákra adtak alkalmat. Az ülés jegyzőkönyvét legközelebbi számunkban adjuk közzé, most csak legfontosabb mozzanatainak és határozatainak ismertetésére szoritkozunk.

Elnök a választmányt üdvözölvén, annak új tagjait buzgó tevékenységre és a vezetőség törekvéseinek hathatós előmozdítására kérte fel, majd jelezte a feladatokat, melyek közel jövőben megoldandók lesznek és fokozott buzgalomra hívják fel a választmányt, valamint az egyesület keblében fennálló és az ülés napirendjének tárgyalása után megalakítandó bizottságokat. Azután jelentést tett a novemberi közgyűlés óta történetekről és határozatainak végrehajtásáról.

A napirend legfontosabb és legaktuálisabb tárgya a háborúval kapcsolatos intézkedésekről való tanácskozás volt. Első helyen a tábori lelkészet ügye foglalkoztatta a választmányt. Elnök áttekintését adva mindannak, ami a katonai lelkészet kellő szervezése érdekében 1915. január hava óta történt, sajnálattal állapítja meg, hogy az elért eredmény éppen nem kielégítő és hogy az állapotok alig javultak valamit is, pedig mulhatatlanul szükséges, hogy a bajok orvoslást nyerjenek. A választmány ennél fogva elhatározta, hogy az egyesület újabb felterjesztéssel forduljon a honvédelmi miniszteriumhoz és felkérte elnököt, hogy az Izraeliták Országos Irodájának elnökségével együtt személyesen járjon el a honvédelmi miniszternél.

Az élelmezési nehézségek a közeledő peszachi ünnepe alkalmából teendő intézkedésekre irányították a választmány figyelmét. Dr. Guttmann Mihály előterjesztette a hüvelyes veteményekre vonatkozólag elnöki felkérésre kidolgozott kitűnő értekezését, mely mintaszerű alapos-sággal ismerteti a kérdést és a legkiválóbb tekintélyek álláspontját. A választmány a maga részéről nem hozott döntést és határozatilag kimondta, hogy Dr. Guttmann értekezése sokszorosítottassék, egyebekben pedig minden egyes kartársra bizza, hogy a saját hatáskörében törvényeink és hagyományaink értelmében intézkedjék.

Ezután elnök a háborúval kapcsolatos házassági kérdéseket ismertette és felkérte Feldmann Mózes-t, hogy az aguna-ügyben felkérésére kidolgozott véleményes jelentését terjessze elő. Előadó rövid összefoglalásban ismertette az összes források felhasználásával rendkívüli alapos-sággal készült nagyértékű dolgozatát, amely a választmány határozatából ki fog nyomtatni és a szakférfiakkal közölni. A választmány pedig a maga részéről felkéri az összes kartársakat, hogy gyülekezeteikben a házassági kérdések elbírálásánál figyelembe veendő adatok összegyűjtéséről és megőrzéséről gondoskodjanak, illetékes helyen lépéseket fog tenni, hogy a hatóságok a szükséges adatokat kívánatra kiszolgáltassák, azon kívül pedig egy kilenc tagú tanácsot alakított, amely az aguna-kérdéssel kap-

csolatos ügyeket intézni és a hozzá forduló kartársaknak, valamint az érdekelt feleknek mindenkor szívesen fog rendelkezésére állani.

További beható tanácskozások tárgya a hitoktatás volt. Elnök kifejti, hogy az ifjuság vallásos nevelésének ügye mindenkor az egyesület érdeklődésének és törekvéseinek homlokterében állott. Az egyetemes tanterv alakuló közgyűlése napirendjének egyik tárgya volt, melyet az egyesület mostani elnöke adott elő. Közlönyünkben számos reá vonatkozó és a hitoktatás általános és részletkérdéseivel foglalkozó értékes dolgozat jelent meg és kívánatos most már, hogy a tanügyi bizottság tüzetesen foglalkozzék az egyetemes tantervvel, tegye vizsgálat tárgyává annak minden részletét és a szerzett tapasztalatok, valamint a nyilvánosságra jutott szakvélemények alapján annak esetleges módosítása vagy kiegészítése ügyében tegyen javaslatot. A választmány az elnöki előterjesztést elfogadta.

A napirend utolsó pontja a nyugdíj és ezzel összefüggőleg az özvegyi segély-intézmény ügyének tárgyalása volt. Elnök felemlítvén, hogy mindkét ügyben illetékes szakférfiakkal tanácskozásokat folytatott, közölte, hogy a vezetőség tevékenysége a háború alatt csak az előkészítő munkák végzésére szorítkozhatik és nagyobb akcióról csak annak lezajlása után lehet szó. Mihelyt a béke napjai virradnak ismét hazánkra, az Országos Rabbiegyesület a legnagyobb erélylyel fogja felkarolni az ügyet és remélhetőleg közel jövőben sikerre is vinni. A választmány az elnöki előterjesztéshez egyhangulag járult hozzá.

Szóba került még egyes hatóságoknak az a helytelen és sok tekintetben elítélendő eljárása, hogy a kongresszusi és status quo hitközségeket neológoknak nevezik. Ennek az eljárásnak megszüntetése végett az elnökség meg fogja tenni a szükséges lépéseket.

A tanácskozások befejezése után megalakult a tanügyi és vallásügyi bizottság, a minek megtörténte után elnök meleg szavakkal köszönte meg a kartársak érdeklődését, buzgalmát és lelkes ügyszeretétét.

Krónika.

Dr. Kohn Sámuel főrabbi udvari tanácsos. Az egész magyar zsidóságot, jelesül pedig annak lelkészi karát ért megbecsülés ama legfelsőbb kitüntetés, mely az ország első rabbijának jutott. Őfelsége »a hitéletben, valamint a közművelődés és a tudomány terén szerzett érdemei elismeréseül« a magyar királyi udvari tanácsosi címet annak a férfinak adományozta, a ki ragyogó tehetségét és nagy tudását, bölcsességét és buzgalmát, szavát és tollát azoknak az ideáloknak szentelte, a melyeknek szolgálatában az egész magyar rabbikar törekvései állanak, a kinek félszázados dicsőséges papi, közéleti és tudományos munkássága azoknak a magas javaknak szólt, melyeknek gyarapítására a zsidó lelkészi kar valamennyi tagjának ügyekvése irányul. Az elismerés jele tehát, melylyel a

királyi kegy az ő személyét és működését ékesítette, mindazoknak disze, a kik benne a legelsőt és legérdemesebbet tisztelik.

Születésének hetvenedik évfordulója alkalmat kínált, hogy e lapokban Dr. Kohn Sámuel egyéniségét, munkásságát és a kifejtett tevékenységéhez fűződő hatásokat méltassuk. Nagy vonásokban rajzoltuk jellemképét és rámutattunk annak jelentőségére, hogy a székesfőváros soha nem sejtett arányokban megnövekedett zsidó hitközségének első magyar rabbija párját ritkító rátermettséggel, avatottsággal és méltósággal tölti be azt a magas helyet, a melyre a Gondviselés állította, hogy ura volt mindig a feladatoknak, a melyek osztályrészül jutottak neki, hogy a működéséhez kapcsolódó sikerekből nagyértékű és maradandó eredmények származtak legfontosabb érdekeinkre és céljainkra. Most a legfelsőbb kitüntetés alkalmából, a mely a gyülekezetének hódolatától övezett lelkivezéért, a magyar kultúra bajnokát és a tudomány hazánk határain túl is elismert és nagyrabecsült gazdagítóját érte, örömmel köszöntjük az Isten kegyétől áldott férfit, az Országos Rabbiegyesület diszelnökét, erről a helyről is tolmácsolva azok üdvözetét, a kik benne a magyar rabbikar ékességét látják.

Paizs és Vért. Megjelent az Országos Rabbiegyesületnek izrael. vallásu katonák számára készült imádságos könyvének harmadik kiadása, melynek költségeit hálaára kötelező áldozatkészséggel ismét az *Izraeliták Országos Irodájának* elnöksége viselte. Az új kiadás, miként az előbbieket, tizezer példányra terjed és az imádságokon kívül a Himnuszt és Szózatot, valamint a Tórából és a Zsoltárokból vett szemelvényeket tartalmaz, a melyeket Dr. Neumann Ede, az imádságos könyv szerkesztője válogatott ki és fordított. Dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter az Országos Rabbiegyesületnek *őszinte elismerését* fejezte ki érte. A m. kir. honvédelmi miniszternek 5000, a cs. és kir. hadügyminiszternek 1000 példány jutott belőle és a harctereken küzdő katonáink között kiosztásra került, a többi példányok hitközségeink rendelkezésére állanak. Reméljük, hogy minden hitközség gondoskodni fog arról, hogy minden harctérre induló vagy kórházban ápolt katonának jusson imádságos könyv. A többi hitfelekezetek bőségesen látják el a hozzájuk tartozó katonákat imakönyvekkel és mindenféle épületes olvasmányokkal, a melyekből az Istenre sóvárgó lelkek szívesen meritének táplálékot és erőt, hitközségeink megbocsáthatatlan mulasztást követnének el, ha ebben a csekély figyelemben nem részesítenék azokat, a kik oly nagy áldozatokat hoznak értünk. A hazáért vériket ontó fiaink lelki gondozása minden sürgetésünk és szorgalmazásunk mellett, fájdalom, még mindig nagyon hiányos, legalább azt tegyük meg, a mi módunkban van. Számos vitézünknek és többszörösen kitüntetett hősünknek hála nyilvánításával igazolhatjuk, hogy imádságos könyvünk nehéz órákban nagy szolgálatot tett katonáinknak; hitközségeinknek nem szabad megfeledkezniök arról, hogy mivel tartoznak nekik. A Paizs és Vért ára 25 fillér és Schwarz Ignác könyvkereskedőnél (Budapest, VI. Király-utca 8.) kapható.

Dr. Kecskeméti Lipót gyásza. Nagyrabecsült kartársunkat megrendítő csapás érte. Margit leánya, férjezett dr. Réti Ignácné, övéinek szemefénye, gyönyöre és büszkesége, váratlanul elhunyt. A legmelegebb együttérzéssel jegyezzük fel a gyászos eseményt, mely a lesújtott család iránt széles körben bensőséges részvétet keltett. A korán elköltözött nagybátyja, dr. *Kecskeméti Árnin* makói főrabbi a sziveket mélyen megindító szavakkal bucsuztatta.

Dr. Venetianer Lajosné elhalálózása. Egyesületünk nagyérdemű, ékes tollu jegyzőjének házába sötét gyász vonult be. Hitvese, a ki családi tűzhelyét szentélyyé avatta és sokágu tevékenységének sikereit nemes igyekvésével, harmonikus lényének áldásaival gazdagon gyarapította, hosszú, súlyos szenvedés után elhunyt. Családja és barátjai hódoló szeretettel csüngtek rajta, az újpesti gyülekezet a női kiválóságok mintaképét, a hitves, az édes anya, a papné megvalósult ideálját tisztelte benne. Lelkünk mélyében megrendülve álltunk ravatala mellett, osztozkodva szeretteinek fájdalmában, bensőséges kegyelettel áldozva szivünkbe vésett emlékének. Végtisztessége nagyszerű megnyilatkozása volt annak az általános gyásznak és részvétnek, melyet Dr. *Fischer Gyula* pesti rabbi bensőséges fájdalomtól átrezgett, sok könnyet fakasztó szavakkal tolmácsolt, bánatának mélységéből való felemelkedésre buzdítva egyszersmind a barátot és kartársat, a kire papi és tanári hivatásában, valamint tudományos munkásságának mezején még nagy feladatok várnak.

Erdős Jakab, a bajai izraelita polgári iskola igazgatójának halála széles körben igaz részvétet keltett. Az érdekes tanférfi az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tiszteletbeli tagja és a Bácsbodrog-csongrádmegyei Fiókkör elnöke volt. Eredményekben gazdag működésével maradandó emléket állított magának a bajai hitközségben, mely a végtisztesség alkalmával megható módon adott kifejezést az elhunyt iránt való hálás kegyeletének. *Rosenfeld* Henrik rabbihelyettes hittanár és *Kun Lajos* tanár gyászbeszédei mély hatással voltak a nagy gyászoló gyülekezetre.

Emlékünnepély. Az Országos Rabbiképző-intézet f. hó 12-én – mint adár sáni 7-én – áldozott vezérlőbizottsága két elhunyt tagja, Dr. *Schnitzer Árnin* komáromi és Dr. *Klein Mór* nagybecskereki főrabbi emlékének. A vezérlőbizottságot Dr. *Mezey Ferenc* kir. tanácsos elnök és Dr. *Bánóczy József* egyetemi tanár képviselte, megjelentek továbbá a dicsőültek hozzátartozói, a pesti, komáromi, nagybecskereki és budai hitközség elnökségeinek képviselői, az intézet tanári kara és még számos érdeklődő. Az emlékbeszédet *Resofszki Artur* hallgató mondta.

A Pesti Izraelita Nőegylet jubileuma. Fél százada, hogy a Pesti Izr. Nőegylet megkezdte a felebaráti szeretet szolgálatában álló működését. Egyre magasbódó célok felé haladva és munkásságának mezejét folyton szélesbitve, egyik legnagyobb felekezeti jótékony intézményünké vált, melynek tevékenysége ismertté és tiszteltté tette nevét hazánk mesgyéin túl is. Fennállása első félszázadának lezárulása alkalmá-

ból hálaadó istentisztelettel ülte meg jubileumát. A magasztos ünnepségen megjelentek a kormány és a székesfőváros képviselői, a hitközség és a felekezeti intézmények vezérférfiai, valamint az egyesület tagjai, a kik a jubileum alkalmából jelentékeny adományokkal áldoztak nemes céljaira. Az ünnepi beszédet, a mely remek méltatása volt az egyesület nagyarányú áldásos munkásságának, Dr. *Hevesi* Simon mondta.

Esküvő. Dr. *Grünwald* Illés csáktornyai rabbi, ki egy évi működése alatt kivivta magának hiveinek szeretetét és nagyrabecsülését, február 27-én feleségül vette *Strausz* Sándor tekintélyes csáktornyai könyvkereskedő műveltlelkű leányát, Friderikát. A frigyet Dr. *Neumann* Ede nagy és diszes közönség jelenlétében áldotta meg. Az új házasságot az esküvő után *Wollák* Rezső hitközségi elnök a gyülekezet és *Wollák* Rezsőné a nőegylet nevében ékes szavakkal üdvözölte.

Alapítvány. A *Pesti Chevra Kadisa* tisztviselői az Országos Rabbiképző-intézet internátusánál Dr. *Mezey* Ferenc nevére szeretetük jeléül 1000 koronás alapítványt tettek.

Királyunk imája. A világtörténelmi események ama forgatagában, a melyek között élünk, az Országos Hadsegélyző Bizottság jelvényosztálya azt a feladatot szolgálja, hogy enyhítse a hadbavonultak hozzátartozóinak megélhetési gondját és könnyítsen sorsukon a jelenben és a jövőben.

E sok ágazatú tevékenység egyik most megindult actiója a »Királyunk Imája« elnevezés alatt fordul a hazafias társadalom áldozatkészségéhez.

Ezen elnevezéssel művészi kivitelű dombornyomású ezüst gyűrűket hozott forgalomba, megörökítve azt a megkapó képet, mely szeretett uralkodónkat imádkozás közben ábrázolja. E szép kivitelű és a történelmi évszámokkal ellátott gyűrűk örök emlékei maradnak a most dúló népekcsatáinak és felette alkalmasok arra, hogy azokat – mint a mai nagy időknek a jövőben egyre értékesebbé váló történelmi emléket – mindnyájan megszerezzük és viseljük.

Olyan actió ez, mely az egyénnek legnemesebb és legtisztább emberi érzéseire fordul: a hazaszeretet és a jótékonyság szelleméhez; azokhoz a lelki érzésekhez, melyek a hadi tettek világhíres dicsősége mellett a szeretet ezernyi áldozatkészségének legfenségesebb emlékeivel gazdagítják hazánk történetét.

Ebben az actióban tehát bizalommal számíthat a bizottság a magyar társadalom és közélet minden tagjának készséges támogatására.

A gyűrűk ára 2 korona és minden nagyságban kaphatók. A pénz előzetes beküldése mellett a gyűrűket bérmentve küldi a Bizottság, testületek stb. utólagos elszámolásra is átvehetnek bármely mennyiséget.

Rendelésnél, vagy pénzküldésnél ügyelni kell a következő pontos címre: Országos Hadsegélyző Bizottság Jelvényosztálya Budapest, Képviselőház.

Felhívás a magyar zsidósághoz.

Az országos magyar izraelita közalap elhatározta, hogy az oroszdulta Kárpátok lerombolt zsidó iskoláit felépíti, új iskolákat alapít és támogat. Erre a célra vagyonából 10.000 koronát bocsátott rendelkezésre.

Akik életüket adták e hazáért, a mi fiaink vérükkel tapasztották meg az új Magyarország épületét. Mi, akik a zsidóságnak magyar kulturában nevelését és fejlődését irtuk zászlónkra, nemzetünk jövő nagyságát kulturális alapjának szilárdításával, a magyarság terjesztésével s a nemzeti érzés hatalmassá erősítésével akarjuk szolgálni.

A nemzet veszteségét a nemzeti lélek hóditásával akarjuk pótolni. A Kárpátokban új zsidó iskolákat akarunk alapítani, új erőforrásokat nyitni a magyarságnak, új áldozatot hozni a nemzetnek és új emléket állítani a magyar zsidóság tettekrekszségének, hűségének és szeretetének.

Ezért e célért hívjuk fel adakozásra minden tagját a magyar zsidóságnak.

Bizunk benne, hogy a felekezet hívó szavunkat meg fogja érteni. Érezzük, hogy a magyar zsidóság, mely hazánk legelhatározóbb korszakát önfeláldozásának ragyogó példáival szépítette s vérrel, becsülettel, munkával tette szentté nemzeti kötelékét: jövőbe látással, a magyarsághoz igaz hűséggel s a kultura ápolásában a maga örök ideáljaihoz ragaszkodással fogja követni ezt a szózatot s azon lesz, hogy testvéreinek életével megváltott országunk dicsőséges küzdelmét az itthonlevők kulturális munkájával meg tudjuk koszoruzni.

Bizvást hisszük, hogy ez akciónkat siker kíséri; amikor is további feladatává válik a felekezetnek, hogy a feldult egyéb hitközségi intézményeket is felépítse, az erre irányuló igyekezeteket gyámolítsa. E munkának is hűséges támogatói és irányítói leszünk.

Jöjjenek tehát mindnyájan, testületek és egyesek, kik vagyonukból eddig is már annyit adóztak és hozzák el új áldozatukat a magyar kultura oltárára. Kérünk mindenkit, hogy adományát akár közalapunk pénztárosa, Baumgarten Lajos ur (Budapest, V., Nagykorona-utca 18.), akár az Egyenlőség (Budapest, V., Személynök-utca 25) útján juttassa el hozzánk.

A magyar zsidóságnak e nagy időkhöz méltó, örök emléket kell emelnie magának a nemzet lelkében s a nemzeti fejlődés jövőjében. Hiszük, hogy felépíti.

Budapesten, 1916. március 10-ikén.

Az Országos Magyar Izraelita Közalap Nagybizottsága nevében az
Előljáróság:

Mezei Mór; alelnök. *báró Kohner Adolf*, elnök.
Dr. Mezey Sándor, jegyző. *Dr. Mezey Ferenc*, ügyvezető előljáró.
Baumgarten Lajos, pénztáros.
Báró Dirsztay Béla, *báró Ohrenstein Henrik*, *mucsinyi Wohl Rumi Adolf*, előljárók.

TARTALOM. Hitoktatásunk. — Az Országos Rabbiképző-intézet. — Érdekes levelek a magyar zsidó kongresszus utáni időkből. Feigl L. H. — Házassági jogunkról. Dr. Groszmann Zsigmond. — Egyesületi élet. — Krónika. — Felhívás a magyar zsidósághoz.